

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer ha-Milu'im

Schönhack, Joseph

קאהנייט, יוסף

Varsha, 629 = 1869

הלהת יבתכמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9688

מכתבי תהלה

אחי בני עמי! איש בשורה אנכי היום, וארים בכח קולי ואקרא, שמשו שמוע, שמשו וחחי רוחכם כמוני היום, שאו עיניכם וראו, כי ספר נתן לנו, ילד יולד, על זרבי יוסף המשיח, האיש הרם והמעולה, הרב החכם ובקי בספרי שתי החבורות, משכיל על דבר אמת ועושה נדק, דורש אלהים באמונה, סופר מהיר ודובר נחות, כבוד מחותני איש לבני מו"ה יוסף שיינהאק נ"י, אשר כבר נודע בישראל שמו לתהלה ולתפארת ע"י ספריו הטובים והמועילים אשר הוליד לאור, ועתה יוסף אומץ ידו, לגלות פני הלום הלום, על שדמת נחלת אבותינו, זה ימים כבירים זמנים ועדנים. והיה כל מקום אשר יבא יוסף, והניף את ידו אל המקום ההוא, יאיר באור שבעתים, כענש השמים ביום זרות שמש מרפא. ואם אתה אחי כהך חדש עמך, לך אחריו, והוא יביאך בחדרי משכיות ה' תוספת פנימה בלי מעלור, הוא יוליך בטח הגה ושמה בשדמות ה' ירושלים, וריות עדן ממיטב פרחיו ושושניו, הוא ירד אתך ברוכסי המכילתא, יראך הדב מקבת לורי עולמים, והמנהרות אשר בהררי עד, ואז תראינה עיניך אור אבנים יקרות, וזוהר אבני קפאון הטמונים ספונים שמה בחיק מעבה האדמה, ותשוב תתפלל לברק בציבי המראות והלצעים השונים למיניהם, והוא יעלך גם עלה לתאות גבעות הספרי, וינחך אל מחוז חפץך, אין עיף ואין כושל בך. ואף אתה אל תירא כי לא תיגע, ולא תשסע כי לא תיעף, כי סתר פנים ישים, והעלם יעלים ממך את הרכסים אשר שם לבקעה, וזורי מכשול אשר פורר בידו הגדולה והחזקה לא תראה, כי את כל אשר שנה יוסף, הוא יערוך לפניך על שולחנו הסהור לחם נקי ומהודר מבלי הראותך איך שדד עמקים, איך חרש וזרע נכש והשקה, קצר ונשא דש וזרה, ברר וטחן, לש ואפה; אבל אתה משכים ומונח את כל אלה מוכנים לפניך, כנלוסקא יפיפיה, מבלי כל עמל ומבלי כל טורח, כי לו הואיל להראותך כמעט את הדרך הרב אשר הלך, ושני סלעים מולקים אשר סגרו בעדו את הדרך, צטרם הפינו אור חדש על כל זיון וזיון מספרו היקר, כי אז השתוממת לאמר: אוי מי יוכל לכבוש את כל ההרים הגבוהים הרמים אלה. ולו ראה לערוך קרבות לעיניך, את אשר נפתולי אלהים נפתל עם חוקרי ומבארי מלים שקדמוהו, כי אז רעדו כל מיסריך, ומתניך מלאו חלחלה, אבל יוסף בחכמתו ובהמלתו הוא גאלך, אתה ישנת ושנתך ערבה לך, והוא עבד אז בעבורך את כל העבודה הקשה והגוראה, הפך והפך אלפי גליונות צם חפש חפש מחופש עד אשר פנה דרך לפניך צמדבר זיה, ויסל לך מסלה בערבה, עדי אשר שבה והיתה לכרמל ושרון, והיה אם היתה המלה בודדת, רק היא יחידה, אז שם דבריו נר לרגליך, ואם גואלים לה, ואם רעיוותיה רבות, ובעלת משפחה היא, יהיו דבריו אור לנתיבותיך, בלכתך לא יצרו נעדיך, חלך לבטח ולא תירא רע, וחכך יטעם אוכל, באשר חזק מלין תבחן. וביען ויען כי יותר שיוסף חכם, עוד הוא יוסף איש מכאוב, כי בעולב ועולר רעה ויגון, הרה נדק ויולד אור, לכן שלם גם אתה אחי תודות לו, ומהר להביא את הצרכה אשר הכין לפניך אל תוך ביתך, ועיניך לא תחום על מסת הכסף אשר תחן בעדו, כי כל כספך לא ישו בכלי חמדה הזאת, והמתנה היקרה, אשר יותן לך בעד מלצר שכרך.

אחרי הדברים דברי אמת אלה, הנני נותן תודה לבי להרב המחבר יחיה ויאריך ימים, ואומר באזני כל קהל עדת ישראל יחיו, כי טובה גדולה עשה לנו המחבר נ"י בספרו היקר הזה, ומצבת עולם הציב לו צו, יבואו ימים וידע ישראל לאמר: אומר חמדה נתן לנו רבינו יוסף שיינהאק, כן יודעת נפשי מאד. ואנכי אחלי, הסיבו גם אתה אחי את יתר שנותיו, למען יוכל לחיות כראוי לאיש כמוהו, הלא כי אחיכם הוא, אלה דברי אחיכם הכותב וחותם פה ווארשא י"ו, יוס' ו' עש"ק כ"ו חייר מ"א למז"י תרכ"ט.

משה אהרן בן זאב ז"ל צילקאוו

מכתבי תהלה

הרב החכם השלם מו"ה יוסף שיינהאק נ"י, בעל המחבר המפורסם בספר תולדות הארץ, בה אלינו פה ווילנא, ובידו ס' המשביר או ערוך החדש, אשר הו"א לאור זה זמן לא כביר. והנה ספריו מהוללים ברוב התשבות, כי תועלתם גלויה וגדול שמש, ואין מהצורך להללם ולפארם, ובהגלות נגלות ס' המשביר, ישברו חכמים ולומדים למאס, יען בו ימצאו כל המלות שבהערוך והמוסף, עם הערות רבות יקרות מהרוב המחבר, ויוסף הוא המשביר, ואקראהו "לפנת פענח", כי לפנות מופיע בדעת, וכל המוסף ספר המשביר לחוך ביחו, כאלו מאסף את הערוך הישן וכו'. כי ישיג ממנו בנקלה כל התועלות שיישיג מס' הערוך, ולכן קייתי את הספר מיד המחבר בשמחה ובטוב לבב במחירו הקטן, בהצוננו כי למחיה שלחו אלהים ללומדי תורה ולשוקדי חכמה ותוסיה. ע"כ הגני מבקש ומחלה את פני הגבירים הלומדים והמשכילים מבני חושי עירנו יע"א לקנות מאתו את ספריו, כי המה שקוי לנפש ומרפא לעלם. ובפה מלא אגיד שאנכי למדתי את ספריו, עד שהועילו לי בענינים רבים, ומלאתי בהם מועילות וחדשות, ומאד מלאתי שמחה וגיל בראותי כי לא אלמן ישראל ממחברים מבקרים כאלה, אשר התורה והחכמה קנו בו יחדיו, ועל כולם יראת ה' תעטרהו וכבוד והדר יסובבהו.

כ"ד הכותב והחותם לכבוד התורה והחכמה שמלאתים בו חוננו אשה אל החותה, יוס' ה' תמוז תרי"ח פה ווילנא יע"א.

צבי הירש קאצינעלינבויגען [זלה"ה]

זה כבר התענגתי על דברי הספר הנעים תולדות הארץ להרב המופלג השמון חכם ושלם מו"ה יוסף שיינהאק מסובאלק, ועל הערותיו הנכבדות והיקרות, ועתה הוספתי שמחה וגיל לראות את פני המחבר החכם היקר הזה, ואת ספרו החדש המשביר ראיתי את כל דבריו, קראתי את כל הערותיו בספרו החדש הזה, התבוננתי על כל החדשות אשר בו, והנה כולם טובים ונכוחים, כל השערותיו השערות ישרות, ומאירים כספירים בדברי חז"ל, עד אשר כל אהב האמת והטוב והמועיל לא יחשה לא יתאפק מלחת תודה וזכרה להרב המחבר החכם הזה, על כל הטוב אשר עשה בספרו היקר המשביר. הגני עלו ושמחה לראות חכם כמוהו בישראל, הולך מישרים ומישר את הרכסים בדברי חז"ל אשר היו עד כה חתומים. בכסף מלא קייתי את ספרו היקר, ובלב מלא רגש אהבה אברך את כבוד הרב המחבר החכם השלם הזה. האל הטוב יאמנהו ויאזרהו חיל להו"א לאור יתר חבוריו הנכבדים אשר המה אתו בכחובים, המלאים חכמה ודעת, ומפיקים תועלת, לשמחת לב כל דורש אמת, ולשמחת לבי גם אני.

אוהב וריע להמחבר החכם הזה, ומכבדו כערבו הרב והרם,

יהודה אידל שערשעווסקי [זלה"ה]

מכתבי תהלה

לפי שכלו יהולל איש

זה שנות אלפים נגוזו ועברו מאז נפתח ספר חלשים, אשר בין שורותיו ילהירו הדג
גאון מפעלי הטבע, לפני האדם מבחר יגוריו. וינו ה' חלשים את האדם לאמר: קרא נא
זה, כי אז הבין ואז השכיל לדעת את גדלי ואת ידי החזקה, לכך יהנה חימה ברואתך
המון יגורי, ונפשו תאחו חרדה קדש בהתבונן על מעללי; או אז הדע וזכונת לזכור בדרכ
החיים, כי זכונת הארץ תאלפך בינה, ומעוף השמים תלמוד דעת, לעוב לך כל הימים—
כה דבר חלשים אל יגיר כפיו ויניחהו בנן עדן לעבדה ולשמרה, ומאז ועד עתה יש אשר עליהם
חנה הרוח, ישמו מעינם, ויבינו בו מפורש ושום שכל, את נפלאות רב מחולל כל—ולאח
התאונן רע באזני ה' נעים זמירות ישראל, עת הלך מדחי אל דחי, ולא מלא מרגוע לנפשו,
אשר כמה וגם כלתה להתלונן בל הטבע, ולהתבונן על פלאי יגוריו, לאמר: זכרתי ימים
מקדם [עת רועה בלאן הייתי, ואתהלך ברחבה מהר אל גבעה, כל עשבות הרים חוכו
לרגלי, וכל עני ה' הזילו בשמיהם, התבוננתי על כל זיו שדה, ואל כל חיתו יער נחתי את לבי,
השמים כספר לפני, והשמש כחומס שדי עליהם, אז—) הגיתי בכל פעליך וגו', ועתה,
גרשוני מהסתפה בנחלת ה', מורדף בלי חשך אתעה כפרה למוד מדבר, אביע אל פועל ידך
ולא חכירם, ואת נפלאות יגוריך אראה ולא אבין למו. — וגם בנו החכם מכל אדם העמיק
לחקור בסתרי הטבע מכל אשר לפניו, כאמור: וידבר על העצים מן הארץ אשר
בלבגון ועד האזוב אשר בקיר (באטאניק) וידבר על הבהמה ועל העוף וגו' (צאטאלאגיא)
וכן רבותינו בעלי התלמוד הגו הרבה בה, כאשר נמלא דבריהם מפוזרים על פני כל עמו
התלמודים והמדרשים, וכנדע לכל שוחרי דעת— ואולם דורותינו חלה רבים מאשר אחנו
יעלימו עיניהם מחכמה זאת, ולא ידרשוה, באמנם מה יסכון ומה יועיל לנו כי נלמדנה,
ועליהם חזה בן אמוץ: ואת פועל ה' לא יביטו וגו'. ואם נשים לבנו לדבר אחת מה זה
היה לזרע יעקב כי השליכו אחר גיוס חקר שדי, אף אנתנו נשיבה דבר, כי חסרון הספרים
המעטים את ההוגים בה, ומהי לנו חזות הכל, כדברי ספר החתום, כי מי יסול המסלה
בין המון יגורי חלשים, ומי יביאנו עד תכונתם? על כן, מה יקרו לנו החכמים אשר
יפקחו עינינו לראות אור צהיר היא בשחקים, בספריהם המלאים מכל טוב הטבע, ובראשם
הרב החכם המפורסר משכיל דורש חלשים מו"ה יוסף שיינהאק הי"ו, אחד מהשרידים אשר
ה' קורא, כי הוא כתב בספר "תולדות הארץ" וידבר בו בלבון נח, על כל החי על
כל נח, ועל כל דומם. ויותר אשר הגדיל לעשות בתולדות הטבע, וכתב לנו שלשים
(צאטאלאגיא, באטאניק, מינעראלאגיא) במוענות ודעת, עוד השכיל מאד לפרש את
דברי חז"ל היקרים לנו מכל כלי חמדה, ולהאיר עינינו בהערותיו, במקומות אשר אמרתיהם
נעלמו מאחנו, ונמשש בהם כעור קיר, כל יקר ראחה עינינו בדבריו הנרופים כלרוף את
הכסף ומזוקקות שבעתים כבחון הכחם הטוב. ואם לפני המשכילים ינא כאור נוגה להאיר
לפניהם הדרכ אשר ילכו בה ולא יכשלו צהליכתם. מה רב טובו וחסדו אשר עשה עם
ההוגים בתורת ה', תורה שבע"פ בספרו המשביר או ערוך החדש, אשר כשלחן
ערוך מכל, ערך בספרו היקר הזה את כל הערכין הנערכים מידי גאון עוזינו הרב רבינו
נתן בספרו הערוך, ויוסף הוא המשביר עוד שם עליהם נוספות, וגם הראה את
מקור כל מלה ומלה, חס יסודתה צהררי קדש, היא שפתנו הקדושה, או בת החיותיה
הלעירות ממנה ארמית ערבית וסורית, או גם מבנות השפות יוגית ורומית הנה, אשר
אספוס חז"ל להטעים ולצרר בהן את דבריהם כי יוצנו, גם פה הראה מהרי"ש את ידו
החזקה להשוף חדשות ונצורות באמרותיהם הנרופים, אשר מלפנים לא ידענום, או הלכנו
בהם תועה, ואחנו לנה משונתינו, עוד זכור אזכור [וגם אתה תעידיני, קורא המורים האלה]

מכתבי תהלה

כי מחסרון ידיעה הוראות המלות וגדריהן, שקר נחלנו מלמדינו, ואת הישרה עקבו צפרשם לפעמים מאמרי חז"ל ככל העולה על רוחם, מבלי דעת מובן האמת של אחד המלות, וזאת התעם בהו לא דרך, ועוד התעו גם את לאן ידם, ויש אשר בנו חין וטחו חפל ויבנו כמו רמים דרשותיהם אשר באפס יסודתם, ולא דברו נכונה מחסרון פחרון מלה אחת כי נעלמה מהם— ועתה צמה נקדם את פני האיש היקר מאד נעלה הזה? אם לא באשר נתן לו את תודתנו הנוצעות ממעמקי לבותנו צפועל כפיים, קומו נא כל תופשי תורה, דורשי תושיה! הביאו צרכה אל צחיכס הספרים היקרים האלה המסולאים צכתס אופיר, לא הרבו צמחירס אם גם כסף תועפות צעדס חתנו [טעמו נא ורחו אם לא תפקחנה עיניכס אם לא תחזינה מה טובס ומה יפיס. אז יתענג לבכס על אמרות ה'— תבינו את אשר תדברו—] מצרכת פיקס וממשאת כפיכס חצרכו את האיש הדגול מצבנה הזה, כאשר תצרכו נפשי גם אני. ואתה איש חמודות, אוהבי היושב צכסר לבני, לשמע און שמעתך, ועתה צעיני ראייתך, הגדלת והוספת חכמה על כל אשר שלחת חולה, רבים אשר אתך מאשר נתת פור צהוך קהל ועדה. גם ישרת לך כי טוב אתה עם אלהים ואנשים, צחנו עיני, ואחמוד את יפה חכמתך ואת תוס דרכך לבני, והיה כל עוד נפשי צי, זכור אזכרך יקר באדם, סמוך לצי צטוח, כי גם זכרוני לא ימוש מלבך, ועבותות אהבתנו לא ינתקו כל עוד נשמת שדי תחיינו. יוסיף לך ה' ימים על ימך, וחיל על כחך, מעינותך יפולו חולה, וחכמתך תרוה השקה את גפן יעקב כנפשך שבעך, ואז ישמח לצי גם אני אוהבך ומוקירך מקרב ולב עמוק.

טוב חשון

אבי"ב

[The following text is extremely faint and largely illegible, appearing to be a continuation of the letter or a separate page of text. It contains several lines of Hebrew script, but the characters are too light to transcribe accurately. It appears to be a continuation of the letter from the previous page.]